

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд

на

Симеон Славчев Михалков

на тема

„Младежките социолекти в балканските езици“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.1. Филология и научна специалност „Общо и сравнително езиковедие – балканско езиковедие“

от

доц. д-р Биляна Михайлова

(СУ „Св. Климент Охридски“)

Дисертацията на Симеон Михалков е посветена на един интересен и важен въпрос – съпоставителното изследване на младежките социолекти на балканските езици. Такова изследване, доколкото ми е известно, се появява за първи път в лингвистичната литература и отгук произтича и предпоставката за неговата иновативност и ценност.

И действително докторантът успява да изгради едно внушително по обем и материал изследване. Младежният сленг в българския и гръцкия език е проучен задълбочено, видян е от различни негови аспекти на проявление, анализирано е неговото формиране в словообразователен и семантичен план, както и във връзка с езиковата игра.

Основният и много важен принос на докторската дисертация на Симеон Михалков е в богатия събран материал и детайлното проучване на произхода на множество думи и изрази, употребявани в балканските младежки социолекти.

Дисертацията е написана с увлекателен и хубав език. Особено добро впечатление правят цитатите от седмата книга на четвърти том на „Клетниците“ на Виктор Юго, посветена на аргото. Талантливо и убедително те са свързани с материала, разгледан от Симеон Михалков в дисертацията му.

Дисертацията се състои от увод, осем глави и основни изводи. След осмата глава фигурира и текст, посветен на един съвсем актуален проблем – неологизмите, възникнали в балканските езици вследствие на епидемията от коронавирус. Библиографията съдържа 269 заглавия.

Отделните глави са обединени от общата тема за различните проявления на младежките социолекти, бих казала, че те представляват по-скоро отделни етюди.

В увода на работата си Симеон Михалков задава обекта и целите на изследването си, като най-напред се опитва да изясни връзката между понятията *младежки сленг* и *неприличен език*. Според автора на дисертацията темата за младежкия сленг е несправедливо пренебрегвана в лингвистиката и това се дължи преди всичко на обвързаността ѝ с вулгарния език, която произтича именно от либералния, спонтанен и емоционален характер на младежкия език, освободен от контрола на изкуствено установените обществени норми. В такъв смисъл младежкият сленг се явява израз на потиснатото подсъзнателно.

Докторантът определя основната цел на изследването си: да бъде анализирана появата, проявленията и характеристиките на младежкия социолект в български и гръцки език. „Крайна цел – заявява С. Михалков – е изследването на характерните морфологични, семантични, но също така и прагматологични особености, които са застъпени в езика на младите“. Обект на изследването са особености на младежките езици в гръцки и български, но са приведени и езикови факти от другите два балкански езика – румънски и албански. Става ясно, че авторът отдава голямо значение на изследването на неприличния език като част от младежкия сленг.

Хубаво е, че докторантът изяснява термините, които използва в работата си в специална теоретична част, откъдето става ясно, че *сленг* и *жаргон* ще бъдат

използвани като синоними. В увода му обаче понякога се усеща неувереност в теоретично отношение.

На стр. 8 от работата четем нещо смущаващо:

„Чрез социалните диалекти и особено чрез младежкия жаргон ние изразяваме най-вече своите мисли, чувства и емоции по начин, по който националният език е неспособен да извърши това.“

Не бива да се противопоставя младежкия жаргон на националния език, след като той по дефиниция е част от него. По-нататък в изложението става ясно, че авторът напълно съзнава принадлежността на социалните диалекти към националния език.

Трябва да отбележим, че силата на дисертацията на Симеон Михалков е преди всичко в събраните езикови факти и емпиричен материал.

Първата глава на изследването е посветена, както е заявено в заглавието ѝ, на писмените прояви на младежките социолекти на балканските езици. За този тип социолекти е съществена идеята за различността и докторантът се опитва да покаже как тя се осъществява посредством писмеността. Интерес представлява историята на този тип явления, която Симеон Михалков подробно проследява по отношение на изписването на текстове на гръцки език с латински азбука. Детайлно са представени и систематизирани особеностите на българската „шльокавица“ и гръцката система за „грийклиш“.

По отношение на румънски и албански докторантът разглежда явленията *romglezã* и *albglish/ shqiglisht*, макар те да представляват друг тип езиков феномен: смесването на езикови кодове. Това явление е успоредно на т. нар. бълглиш (срв. също *Franglish (franglais)*, *Spanglish* и т.н.). Всъщност то е доста по-значимо с оглед на темата на настоящата дисертация, тъй като е много характерно за по-младите поколения, владеещи добре английски език, и за служителите в отрасли, в които се употребява този език.

Във втората глава е разгледана ролята на чуждоезиковите елементи за формирането на гръцкия и български младежки сленг. Както е добре известно, един

от пътищата за формирането на арготичната и жаргонната лексика е приемането и адаптирането на думи от чужди езици. Най-напред С. Михалков задава теоретична рамка за тази част на труда си, като разглежда различни теории, свързани с проблема: теорията за активирането (Вайнрайх, Лабов и Херцог), за социалния престиж и за обърнатия престиж, концепцията за социална мрежа.

По отношение на младежкия сленг докторантът изтъква следното:

„Съвременният младежки сленг, за разлика от традиционните професионални и социални тайни говори, е резултат от множество канали и пътища на лексикално взаимодействие и затова, въпреки че английският е доминиращ в световно ниво, броят на чуждите езици източници е значително по-голям за разлика от тайните говори, където често може да се разграничи един доминиращ език.“

С. Михалков с право отбелязва, че някои от сленгизмите в балканските младежки езици не проникват директно от езика източник, а опосредствано – на базата на книжовни, диалектни или арготични лексеми. Много интересен тук е проблемът с „активирането“ на тези лексеми: повишена честота на употреба на такива думи в младежките социолекти, което ги превръща във сленгизми. Докторантът определя източниците на чужди думи (най-вече от английски и френски, но и някои от немски, испански, италиански) в младежките балкански социолекти (гръцки и български), като отбелязва разширяването или специализацията на значението, настъпили на сленгова почва (стр. 54 – 62). Особен интерес представляват опитите за етимологии на някои сленгизми (лексеми и изрази), които докторантът ни представя. Не е ясно обаче защо някои сленгизми с руски и сръбски произход са поставени под точка 3. *Културна и субкултурна езикова инвазия*, където са разгледани изрази като *обран евреин* и *изпаднал германец*, към чийто жаргонен характер изразявам съмнения.

Във връзка с проблема с *активирането* и теорията за *обърнатия престиж* докторантът разглежда и лексемите от ориенталски произход (турцизми и редки грецизми), употребявани в балканските младежки социолекти, които според автора имат предимно снижен характер.

Симеон Михалков прави един значим извод: „Балканските езици обогатяват младежкия сленг в сравнително слаба степен. Заетите думи обикновено не променят семантиката си в младежкия сленг.“

В последната част на тази глава авторът справедливо определя младежкия сленг като „език на креативното заимстване“ и разглежда някои правила за адаптиране на заемки и видовете чуждоезиково заемане, като се основава най-вече на материал от книгата на Анастасиади-Симеониди (Νεολογικός Δανεισμός της Νεοελληνικής: Άμεσα Δάνεια από τη Γαλλική και Αγγλοαμερικανική Μορφολογική Ανάλυση. Θεσσαλονίκη. 1994).

Следващата глава е посветена на един изключително интригуващ въпрос – архаичните неологизми в гръцкия и българския сленг. Този тип форми, на които са придадени архаични фонетични и морфологични характеристики, са характерни за по-тесен кръг младежи – най-вече студенти филолози и ученици, занимаващи се с тези езици. По-често срещани са елементи от по-нови етапи на езика, познати от художествената литература, но излезли от употреба.

Четвъртата глава на дисертацията е посветена на ролята на аргото за формирането на българските и гръцките младежки социолекти. Докторантът полага своите изследвания върху добра теоретична основа. Определението за арго, към което той се придържа, е таен, кодиран език. Той излага систематично видовете арго, засвидетелствани в историята на българския и гръцкия език. По-нататък в главата са представени на речников принцип редица български и гръцки лексикални единици, влезли се в младежкия жаргон от различни видове арго. Особено ценно е, че Симеон Михалков ни представя и историята на възникване на тези думи. В крайна сметка въз основа на анализа си в тази глава той достига до важния извод, че младежките социолекти могат да бъдат определени като самостоятелен социолект и функционално дори като *арго – младежко арго*. Трябва да се отбележи обаче, че тук докторантът разглежда най-разнородни явления и в някои случаи ни липсва обосновката защо те се приемат за сленгизми. Включването на визуален материал в дисертацията е интересно и допринася за разбирането на текста, стига изображенията

да са уместни и да отговарят на определени строго научни цели. Същият въпрос стои и за дискусиата относно вулгаризмите: дали всеки вулгаризъм е действително част от младежкия сленг и уместно ли е неговото включване в научния текст.

В петата глава, особено важна в лингвистично отношение, тъй като тя изследва моделите на словообразуване в българския и гръцкия сленг. Този тип изследване на социолект ни е познато от труда на Борис Вунчев „Речникът на гръцкото гей арго *калярда*. Морфолексикални аспекти“ (2018). Симеон Михалков обособява различните модели на словообразуване: суфиксация, префиксация, композиция, сливане; умалителни и уголемителни единици. Разглежда също свободните словосъчетания и фразеологизмите.

Шестата глава се занимава с любопитната тема за езиковата игра като словообразователен метод в младежкия сленг на балканските езици. Авторът тук пояснява, че в основата на игрословието като метод за семантично словообразуване най-често стои сходство в звуковия облик на думите, умишлено търсена паронимия, фонетична промяна или афiksi, с чиято помощ се осъществява т. нар. морфологично словообразуване по аналогия. Лексемите и фраземите образувани по този модел представляват, както обяснява С. Михалков, своеобразни изплезвания (по израза на Г. Армянов). В този раздел докторантът разглежда и т. нар. пословечки говори, както и различни типове каламбури. Докторантът успява да събере многобройни и интересни форми на игрословие в български и гръцки, като разглежда принципите на тяхното словообразуване и функциите им в езика. Особено полезни и поучителни са приложенията към тази глава, които представят 1.) Жаргонни названия на населени места в български и гръцки; 2.) Съвременни сленгови акроними и абривиатури; 3.) Примери от български и гръцки за псевдотурски заемки в езика.

Седмата глава, разглеждаща семантичната трансформация като метод за образуване на сленгизми, е ключова по своето значение за изследването. Симеон Михалков успява да изгради убедително изложението, илюстрирайки всяка една семантична трансформация (полисемия, метонимия, метафора, евфемизация и дисфемизация, универбизация и др.) с много богат езиков материал.

В осмата глава младежките социолекти са разгледани през призмата на прагматиката. Тук С. Михалков си поставя за цел да изследва прагматичните параметри на езика на младите в балканските езици въз основа на представителна извадка от български и гръцки, да изясни защо младежният социолект се проявява и възприема като вулгарен език на неприличие и непристойност, както и да анализира сферата на общуване като най-важен фактор, предизвикващ или възпиращ проявленията на младежките социолекти.

Авторефератът на Симеон Михалков отговаря на дисертация. Докторантът има необходимите дисертации по темата.

Макар в изложението да бяха посочени някои слабости на работата, нейните положителни и приноси страни са многобройни и това ми дава основание да гласувам за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Симеон Михалков. Смятам, че материалът, събран и анализиран от докторанта, е сериозна основа за по-нататъшни проучвания на балканските социолекти и в частност на балканските младежки социолекти. Тези проучвания трябва да бъдат проведени системно и с анкети, да бъде събран материал сред съвременното младежко общество и така да бъде показано съществуването на самостоятелни съвременни младежки социолекти в отделните балкански езици, като се стъпи на стабилна теоретична основа.

София

доц. д-р Биляна Михайлова

24. 03. 2021 г.